

Krónika

Budai színházak.

— Irta: dr. Lechner Jenő. —

I.

A legrégebb színházzal a főváros területén *Budán* találkozunk. A vár apró öreg házai között bájos ampir ablakocskáival tükrözi régmúlt idők emlékezetét az iskola-téri „Vörös sün”, amelyben már 1760-ban egy színtársulat működik. Az épület nem színház céljaira épült, csak hajlékot talált az öreg házban. Mert öreg volt az már a XVIII. században is. A kapu aljában szerényen meghúzódó két gótikus ajtókeret emlékeztet reá, hogy még a középkorban épült. Nagy Lajos korában *Kont Miklós* nádor háza volt, akinek unokái 1400-ban — egy fél ezredévvvel ezelőtt! — a Pálosok szerzetesrendjének adományozták. Schams, a régi budai krónikás mesél róla

1882-ben, tőle tudjuk, hogy 1760-ban fogadó volt a „Rote Igl”, s akkor ütött tanyát benne az első színtársulat, amelyről a hajdani fővárosban egyáltalában tudomásunk van. A ház akkor Pischof Gáspár kötélverőé volt, akinek örökösaitől 1777-ben *Nepauer Mátyás* — budai építőmester, a régi városház (ma elüljáróság) ujjaépítője — vette volt meg, ennek hagyatéki tömegéből vásárolta azután magának 1807-ben Hohenburger Ferenc üvegesmester. 1808-ban az öreg ház megint gazdát cserélt *Höhn Antal* személyében, aki a „nemzeti iskola” tanára volt. Alighanem akkor épült át a régi középkori eredetű, de a barokk korban átalakított épület homlokzata ampir izlésben. Mind a három korszak nyomait megtaláljuk az érdekes házon, melynek kapuján ma is ott van a fogadó cégére, a „Vörös sün”. 1866-ban a Magyar Tudományos Akadémia régészeti bizottsága emléktáblán örökítette meg a ház történetét; akkor még négy gótikus ajtó volt a kapualjban — így olvassuk a márványtáblán — ma már bizony csak kettő őrzi még a középkor emlékezetét rajta.

A ház történet változatos. Volt tehát főúri lakóház, szerzetház, fogadó és színház. Persze nem rendszeres színészetet kell ide képzelnünk, csak afféle extemporizáló marionette és táncmutatványos csepürágókat. A XIX. század elején a Höhn-család idejében leánynevelő intézet volt az épületben, ablakaiból akkor — talán ma is — göndörfürtü ábrándos leánykák mosolyogtak az akáclobbos Iskola tέρre. A ház ma is a Höhn örökösöké, a Szkalla és Schugek családok birtokában. Az 1849-i ostrom idejében kolera korháznak rendezték be az öreg házat, amelynek fenekeetlen rejtélyes pince sikátorai biztos védelmet nyújtottak a betegeknek. A szabadságharc leverése után Protman, a hirhedt rendőrfőnök székhelye volt.

II.

Ugyanakkor 1760-ban a főutcai *Fehérkereszt*-vendégfogadó épületében is színházat játszottak. Persze itt is, mint a Vörös sünben német nyelven mulattatták a közönséget Thália papjai és papnői. Hol volt még akkor a magyar színészet!

III.

A magyar színészet! Ennek a története is Budán kezdődik. Mikor az első magyar színjátszók hiába kopogtattak akár a pesti duna rondellában — ahol akkor a pesti német színészet vegetált — akár a Várszínházban, a budai tanács a Reischl ácsmester arénájához utasították őket. Itt tartották meg az *első magyar nyelvű színi előadást* 1790. ~~november 20-án~~ az arénát, még a Várszínház építése előtt építették, alighanem 1783-ban vagy még előbb, mert feljegyzések vannak róla, hogy 1873-ban itt kezdte meg a pesti rondellában játszó színtársulat kötelékéből kivált színészek alakította új társulat (neue Impressa) működését, persze ugyancsak német nyelven. Ez a fabodé amelyről amikor az első magyar színészek elfoglalták megiratott hogy „puszta vala az egész épület s ha belülről tekintve csürhöz inkább, mint játék színház hasonló“ ott állott a régi hajóhid budai fejénél, valahol a mai kioszk tájékán. Ez volt tehát az *első — önálló színház épület* Budán.